

VA VrijeAcademie

Filosofie in één dag

<http://filosofieopmaat.wordpress.com>

programma

10:30 - 11:30	inleiding: wat is filosofie? -> kritische beschouwing
pre-socraten: op zoek naar één verklarend beginsel
Plato: ideeën-leer / dualisme
Aristoteles: vorm & materie
11:30 - 11:45	koffie-pauze
11:45 - 12:45	Grieken - ethiek / levensfilosofie
Aristoteles: eudemonisme / deugd-ethiek
Stoïcisme: leven volgens de logos / gelatenheid
12:45 - 13:45	lunch-pauze
13:45 - 14:45	de Verlichting - centrering van het subject
Descartes: rationalisme / 'ik denk dus ik ben'
Hume: empirisme / scepticisme
Kant: transcendentiaal idealisme / <i>Ding an sich</i> / durf te denken
14:45 - 15:00	koffie-pauze
15:00 - 16:00	Nietzsche: 'God is dood' / 'Umwertung aller Werte'
Sartre: 'L'existence précède l'essence'
identiteitspolitiek in de 21 ^e eeuw
16:00 - 16:15	vragen

Filosofie, meer dan: “nadenken over de zin van het leven”

hoofd-disciplines

- metafysica / ontologie = zijns-leer: wat is werkelijk(heid)?
- epistemologie = ken-theorie: hoe kennen wij de werkelijkheid?
- logica = leer van redeneren, argumentatie & bewijsvoering
- axiologie = waarden-leer (esthetica & ethiek)

benaderingen

- *sceptici* gaat uit van de onkenbaarheid van de werkelijkheid
- *relativisme* gaat uit van *perspectivisme*
- *realisme* gaat uit van een kenbare orde in de werkelijkheid
- *idealisme* stelt dat *werkelijkheid* een product van het denken is

kenmerken

- reflectief denken over verhouding tussen denken (theorie) en zijn (werkelijkheid)
- verwondering: vanzelfsprekendheid van orde der dingen *im frage* stellen (vgl. kind)
- radicaal (van *radix*=wortel): onderliggende verklaring, voorbij toeval (contingentie)

de pre-socraten (600-400 v.Chr.): één verklarend principe

klassieke periode 624-323 v.Chr. (van Thales tot de dood Aristoteles & Alexander de Grote)
kolonisatie & handel leidt tot herbezinning en kritische houding t.a.v. tradities
mythologie → filosofie: één verklarend principe (*logos*) voor de orde (*kosmos*) in alles
kosmos = orde, ordening ; *logos* = woord, rede, verklaring, kennis, wet

• doel: vereniging in één concept van het:

- waarneembare & bovenzinnelijke
- het veranderlijke & het blijvende
- beweging & rust
- het vele & het ene
- worden & zijn

• vier belangrijke termen:

- *reductionisme* = reduceren van fenomenen tot 1 onderliggend principe / 1 oer-zaak
- *archè* = oer-beginsel, zowel begin (punt) als leidend principe, van "goddelijke" aard
- *physis* = natuur, zowel als niet-cultuur, alsook: aard, wezen, essentie
- *logos* = natuurwet (*nomos* = menselijke wet; vgl. eco-nomie / eco-logie)

de pre-socraten: empirie & ratio / inductie & deductie

- empiristen (Ionische natuur-filosofen = *physikoi*): gaan af op waarneming & ervaring onderzoeken en vergelijken natuurlijke fenomenen en komen via inductie tot een theorie
- rationalisten (Croton & Elea, zuid-Italië): vertrouwen op de rede (verstand) en logica middels deductie op zoek naar het wezen / de essentie van dingen (ontologie/metafysica)

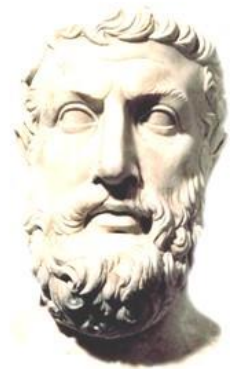

west-Griekenland ↑ Elea (zuid-Italië) oost-Griekenland ↑ Milete & Ephese (Ionië, west-Turkije)

Eleaten (Elea, Zuid-Italië): Parmenides & Zeno

Parmenides (540 v.Chr.), leerling van Xenophanes en Pythagoras

- waarheid, rede en kennis vs. schijn, voorstelling en waarneming
- ontologie: geen theorie over het zijnde (dingen), maar over het *zijn*
- niet empirisch maar rationalistisch, geen inductie maar deductie
- "*het zijnde is, het niet-zijnde is niet*"; men kan alleen een *zijn* denken
- *zijn* en denken zijn hetzelfde; als iets gedacht wordt, *is* het ook
- ruimte, beweging, veelheid, verandering, ontstaan, vergaan, etc. veronderstellen een *niet-zijn*, en is dus onmogelijk
- het *zijn* is één, ondeelbaar, onveranderlijk, eeuwig, ruimtelijk, begrenst, en homogeen
- ook de tijd is schijn: er is alleen oneindigheid zonder verleden of toekomst
- het werkelijk zijnde is een ongedifferentieerd continuüm, pure actualiteit

Zeno (490-430 v.Chr.)

- grondlegger van de dialectiek (redeneervorm die d.m.v. tegenstellingen naar waarheid zoekt)
- bedacht argumenten om Parmenides te verdedigen (Achilles & de schildpad / vliegende pijl)

Herakleitos / Heraclitus (540-480 v.Chr.)

- oer-beginsel = vuur, dat alles verteert maar ook energie levert (worden & verworden)
- *harmonia* = eenheid der tegenstellingen: *“strijd is vader en koning aller dingen”*
de spanning tussen tegenstellingen (niet verzoening) is wezenlijk
- flux: er is geen orde (*kosmos*), alleen verandering
“panta rhei” (alles stroomt, niets is blijvend)
“je kan niet 2x in dezelfde rivier stappen”
- vorm (identiteit, essentie) is een conventie (taal)
de werkelijkheid is contingent
- de ziel maakt deel uit van het kosmische vuur
alleen tijdens zijn slaap heeft de mens inzicht

leerling: Kratylos / Cratylus (een sofist)

- *“je kan niet 1x in dezelfde rivier stappen”*; zowel jij als de rivier hebben geen identiteit
- kennis is niet mogelijk als alles continu verandert, en communicatie dus ook niet

Herakleitos (540-480 v.Chr.): *‘alles stroomt’*

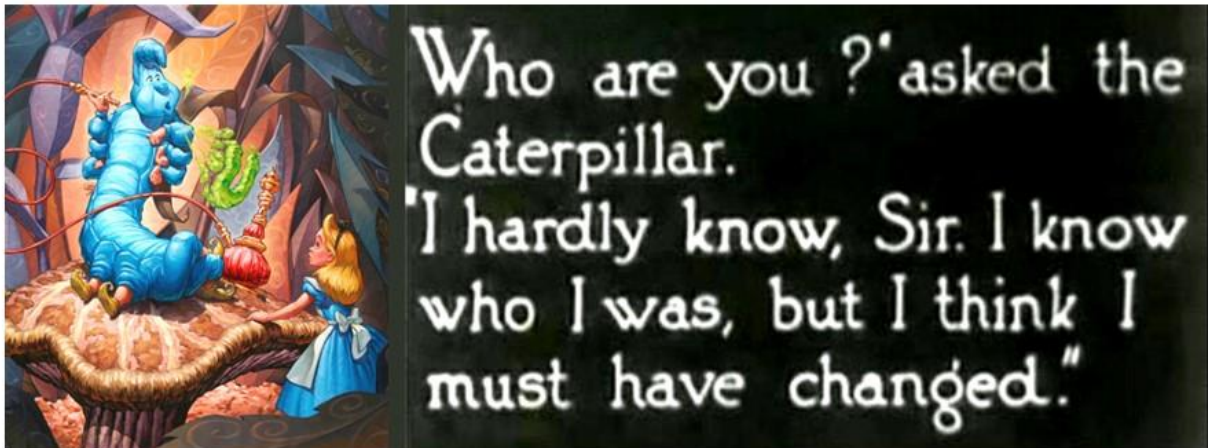

Kratylos: *“je kan niet 1 x in dezelfde rivier stappen”*

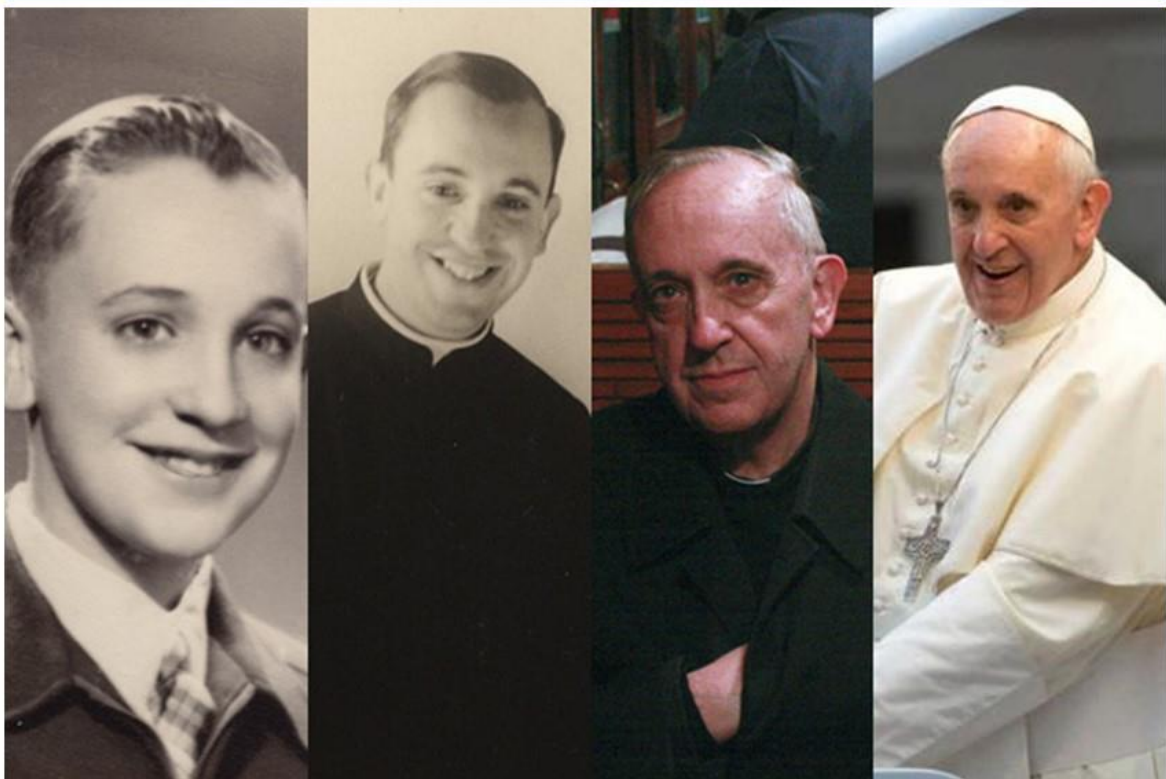
identiteit en het 'zelf' van de menselijke persoon

het 'zelf' (bewustzijn, geest, ziel, persoon, identiteit, ik, ego, subject, etc) veronderstelt:

- een *eenheid* (ik ervaar mijn gedachten, handelen, willen, voelen, etc. als het *mijne*)
- die *duurzaam* voortbestaat in de tijd (onze bewustzijnsinhoud verandert steeds)
- die *onderscheiden* is van andere soortgelijke eenheden (ik ben niet jij of hem of haar)
- die *niet identiek* is met het *lichaam* (subjectieve ervaring vs. 'stoffelijk overschot')

discrete eenheid die duurzaam voortbestaat in de tijd ?

het schip van Theseus (Plutarchus: 46-120 na Chr.)

Plato (428-347 v.Chr.) waarneming versus inzicht

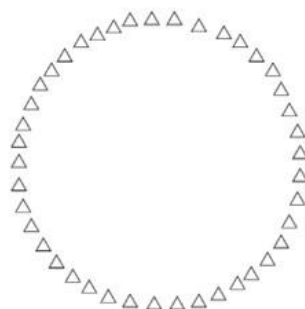
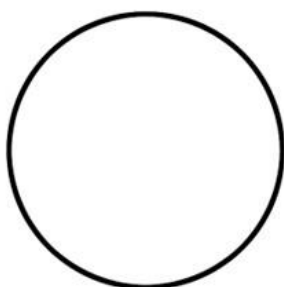
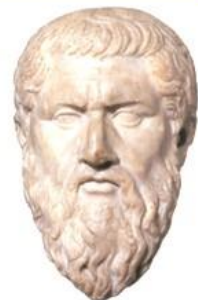
• kennis is het vatten (rationeel *inzien*) van het algemene, het abstracte *εἶδος* (*eidos*) en *ἰδέα* (*idea*) stammen van het woord voor *zien / inzien* te onderscheiden van *φαινόμενα* (*phainomena*, van *φαίνω* = *schijnen*)

• de zintuiglijk waarneembare werkelijkheid is contingent
in de zintuiglijke wereld gaat alles voorbij, niets blijft hetzelfde

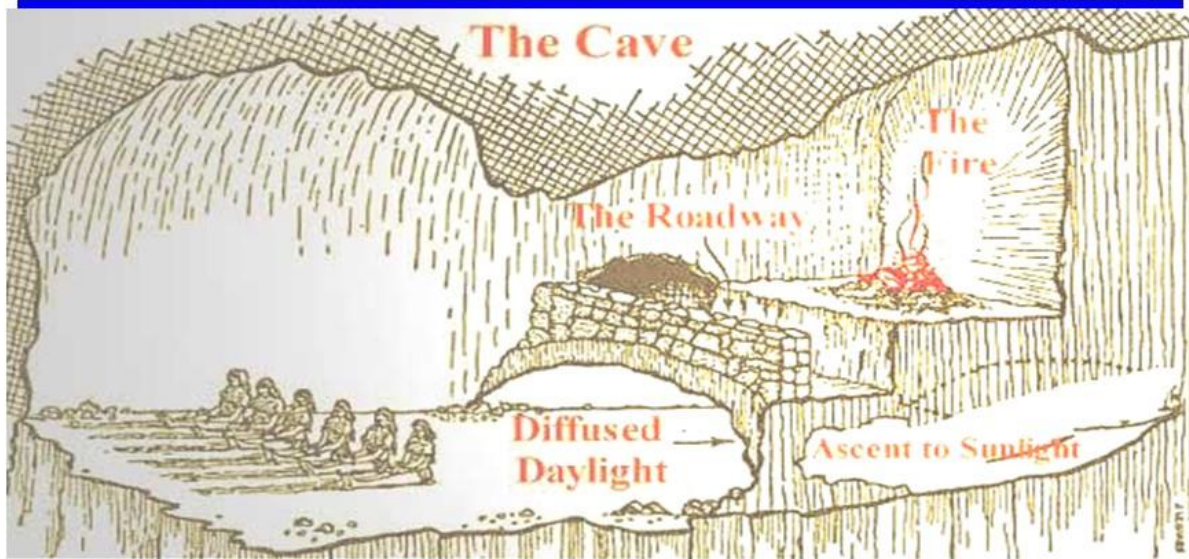
volgens Plato bestaan er twee soorten werkelijkheid: concreet (illusoir) & abstract (echt)

➢ perceptie = zintuiglijk, illusoir, samengesteld, vergankelijk

➢ begrip = niet-zintuiglijk, inzichtelijk, onvergankelijk: *VORM*

Plato (428-347 v.Chr.): de allegorie van de grot

de gevangenen zitten met de rug naar het vuur, en zien slechts schaduwen op de wand voor zich zij denken dat wat ze zien de werkelijkheid is; hun vals bewustzijn voedt zich met illusies (kwalijk is dat ze met deze situatie tevreden zijn) ... het vuur is de wereld van de Vormen de filosoof kan naar de bron kijken (het vuur), en zelfs uit de grot opklimmen naar het daglicht de zon staat voor de hoogste Vorm: *het Goede*, dat bestaan verleent aan al het andere

Aristoteles (384-322 v.Chr.)

- metafysica / ontologie = filosofie van 'het zijn' / zijnswijzen
10 categorieën: substantie, kwaliteit, kwantiteit, plaats, relatie,
tijd, activiteit, ondergaan, houding, aanhebben

bijv: *“de mooie lange man met de witte chiton die gisteren
op het plein stond te debatteren met Socrates werd uitgelachen”*

- *accident* = niet-essentiele (arbitraire) kwaliteiten (kleur van een stoel)
- *hupokeimenon* (substantie) = *hylè* (materie) + *eidos* / *morfè* (vorm)
- *ousia* = dat wat gedurende verandering onveranderd blijft

dus substantie ontstaat van materie; essentie, vorm, wezen, design, blauwdruk

- *hylè* (stof / materie) = vormloos, onbepaald, geen werkelijkheid zonder bepaaldheid / vorm

iets *is* niet zomaar, iets is altijd *iets bepaalds* (heeft een zijns-wijze / identiteit)

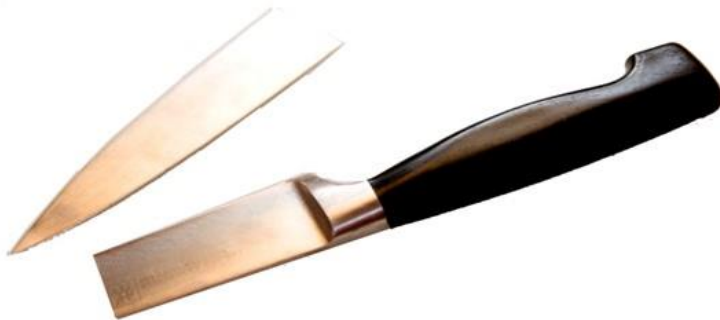
zijn = slechts een woord, betekent niets los van de watheid (essentie) van iets

Aristoteles (384-322 v.Chr.)

2 opvattingen van 'zijn'

- onbepaald 'zijn' - vaststelling van *dat* iets *is* (een bestaande entiteit / verschijnsel)
entiteit = een zijnde, iets dat bestaat, existeert, werkelijk *is*
- bepaald 'zijn' - vaststelling van *wat* het is (vgl: *qu'est-ce que c'est*)
wat is het dat iets maakt tot dat *wat* is? *wat* is het bepalende? *wat* constitueert identiteit?

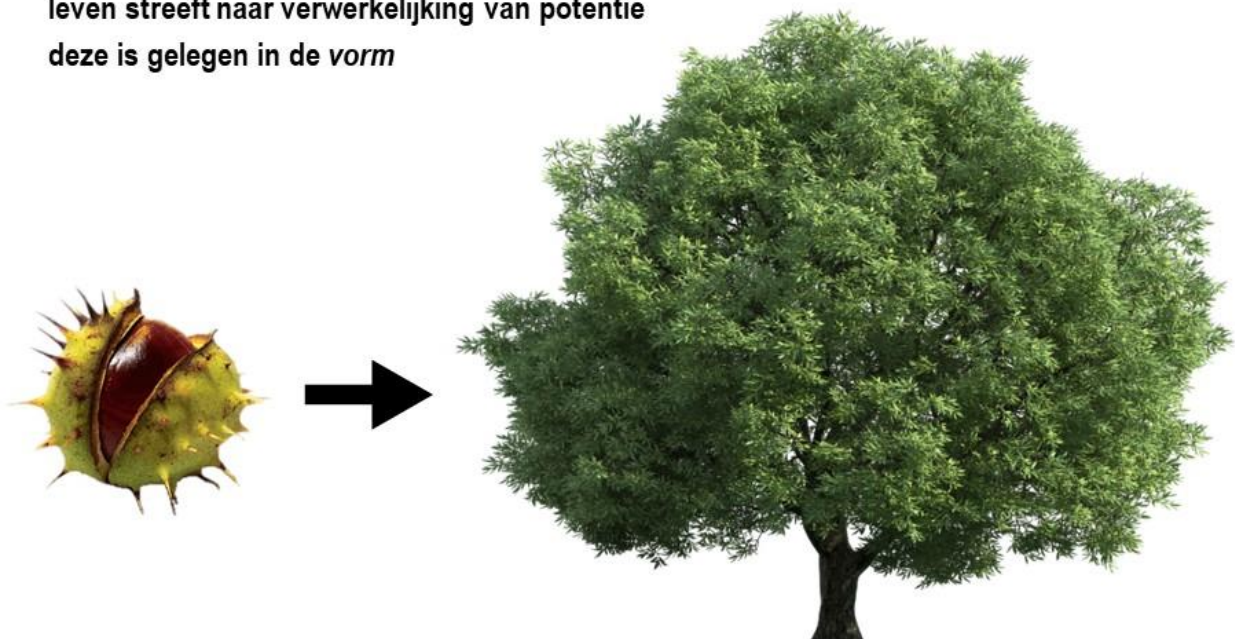

het *wezen* van iets kan beschreven worden a.h.v. functie: vorm & doel hangen samen
teleologie: alles in de natuur (dood en levend) is gericht op een doel (*telos*)

- bij artefacten wordt het doel (*causa finalis*) bepaald door de vorm-gever of gebruiker

vorm - doel - wezen (*entelechie*)

- bij natuurlijke entiteiten is dit doel inherent gegeven (in het *wezen* van een *wezen*...)
dit doel is overeenkomstig de essentie (vorm / aard) van iets (vgl. geaardheid, talent)
het doel van het wezen is met de ziels-vorm gegeven (*vegetatief - sensitief - rationeel*)
leven streeft naar verwerkelijking van potentie
deze is gelegen in de *vorm*

teleologie, 3 zielsvormen, en het goede

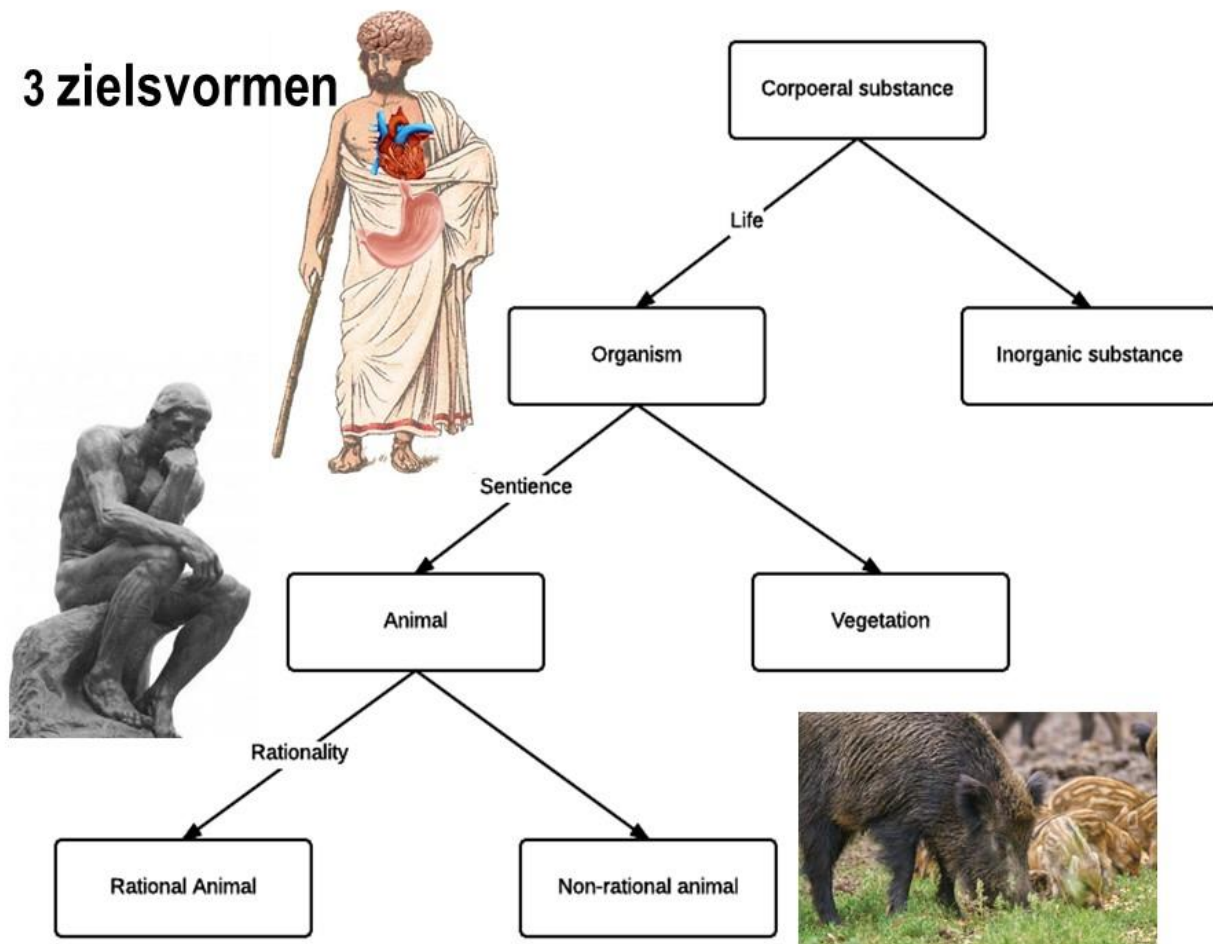
de levende natuur is trapsgewijs opgebouwd: plant - dier - mens (*scala naturae*)
corresponderend hiermee: 3 soorten zielen, en 3 niveau's van de menselijke ziel:

- > vegetatieve ziel = irrationeel, gericht op voeding, groei, voortplanting (plant, dier, mens)
- > animale / sensitieve ziel = zintuigen, begeerten, streven, beweging (dier en mens)
- > rationele / cognitieve ziel = *nous*: rationele geest, inzicht, vermogen *het goede* te kennen

- goed = deugdelijk: 'als het zijn functie in hoge mate uitvoert' (*optimaal functioneert*)
'het goede' is niet absoluut, maar hangt af van het *wezen* (*entelechie, telos*) van iets;
het onderscheidende kenmerk van de mens is de *cognitieve* ziel, dat is dus zijn *wezen*
wil de mens gelukkig worden, dan dient hij te leven conform zijn *rationele aard*

3 zielsvormen

geluk als 'doel in zich' (*intrinsiek* goed)

- elk handelen is gericht op een doel (een goed), nl. om zijn *potentie* te realiseren
geluk is het in overeenstemming brengen van het *doelgericht streven* met de eigen *aard*
de eigen aard, de onderscheidende essentie van de mens (t.o.v. het dier) is *logos* (ratio)
de mens streeft dus naar rationeel en moreel oprecht leven, opdat hij gelukkig is
- de mens streeft naar veel dingen / doelen: instrumentele waarden (bijv. eer & rijkdom)
maar er is een hoogste goed waarnaar alle andere doelen verwijzen: intrinsieke waarde
“*het goede*” is het doel van alle doelen, doel op zich, iets wat we om dat doel zelf willen
streven naar *het goede* leidt tot geluk (*eudaimonia*) = zowel bij-product als doel-in-zich
- 3 vormen van geluk: *genot* (de massa), *eer* (wachers & politici), *wijsheid* (filosofen)
voorwaarden voor geluk: deugdelijkheid (*aretè*) en zelfvoorzienendheid (*autarkeia*)
deugzaam is iemand die ‘*actueel*’ is (zijn potentie gerealiseerd / verwerkelijkt heeft)
deugd = middel, doel = geluk (hoogste geluk = filosofisch inzicht)

geluk, deugd, karakter & wijsheid (*phronesis*)

- geluk komt voort uit een deugdelijk karakter, dat deugdelijk handelen niet ziet als plicht
geluk moet middels deugzaamheid gecultiveerd worden over een lange periode
vrijwillig deugdelijk handelen vereist de ontwikkeling van goede gewoontes
deugd is een stabiele dynamiek, een duurzame hoedanigheid in actie van de ziel (*psuche*)
- geluk is niet gelegen in het bezitten van *logos*, maar:
in de activiteit van het praktiseren van deugzaamheid,
weten wat deugd is, is nog geen deugd, het gaat om handelen:
“*het goede is de actieve uitoefening van de capaciteiten van de ziel, in overeenstemming met uitmuntendheid en deugd*”
- deugd is een *stabiele dispositie* die is aangeleerd (*hexis, habitus*)
deugd is niet gewoonte: het gaat om inzicht / oordeelsvermogen / wijsheid (*phronesis*)
- gebrek aan wilskracht (*akrasia*) verklaart hoe wij tegen beter weten in kunnen handelen
iemand is pas ‘*waarlijk mens*’ als hij een deugdelijk persoon is; dat is wat geluk is

deugd als gulden middenweg tussen extremen

- deugd = optimaal functioneren, waarbij het teveel *falen* en het te weinig *verzaken* is
(een midden tussen *te veel* en *te weinig* (vgl. Confucianisme, Boeddhisme)
het midden is geen *absoluut* gegeven maar *relatief*: hangt af van individu en context
er is geen maatstaf, maar wel het goede voorbeeld van iemand met praktische wijsheid
- algemeen is de ondeugd van excessief genot (vegetatieve ziel): eten, drinken, sex
gematigdheid (\neq matigheid) is de middenweg wat genot aangaat: geestelijke rust
gematigdheid = het jezelf ontzeggen van een *overdaad* aan genot (geen asceticisme)
het teloorgaan van deugden komt door *in gebreke blijven* of *overdrijven*
- een deugdelijk karakter is dus niet alleen geneigdheid (*dispositie*) of gewoonte:
een deugdelijk persoon beleeft plezier aan de *schoonheid* van deugdelijk handelen
- deugd vereist een juiste houding t.o.v. genot & pijn
'we weten hoe het met ons karakter is gesteld aan de hand van genot en pijn'
opvoeding is deels iemand bij de juiste dingen genot resp. pijn te leren voelen

aristocratische Griekse waarden & hun midden

- > vrijgevigheid / generositeit = tussen verspilling/verkwisting & gierigheid
- > royaliteit = tussen patserigheid & kreterigheid
- > grootsheid (eer) = tussen verwaandheid & bekrompenheid
- > een naamloze deugd = tussen eerezucht en de afwezigheid ervan
- > zachtmoedigheid = tussen lichtgeraaktheid / opvliegendheid & apathie
- > vriendelijkheid = tussen *pleasen* & botheid
- > waarachtigheid = tussen opschepperij & valse bescheidenheid
- > gevatheid = tussen aanstellerij / de leukste thuis & humorloosheid
- > schaamte = geen deugd, maar schaamteloosheid is wel een ondeugd

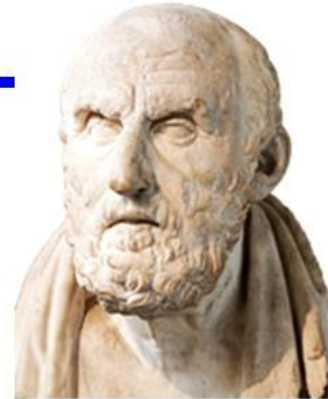
politiek

- geluk is gelegen in de volledige ontplooiing van alle potenties van de mens
daarvoor is de juiste maatschappij nodig, met een zinvolle taakverdeling voor burgers,
naargelang hun talenten; dat maakt iedereen gelukkig

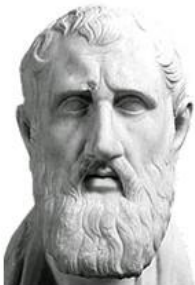
de stoa (300 v.Chr. - 200 na Chr.)

gesticht door Zeno van Citium en Chrysippus
invloedrijk tijdens hellenisme en Romeinse tijd

pantheïsme: erkent geen persoonlijke God boven de natuur
de *logos* = een immanent rationeel principe dat alles bestuurt
een universeel principe dat werkzaam is in de natuur

➤ als *logos spermatikos* doordringt en activeert het de passieve materiële natuur
de *logoi spermatikoi* (zaaiende rede) brengen zo de natuur en levende wezens voort
de passieve materie wordt door de *logos* geanimeerd (beziel); alles is in transitie

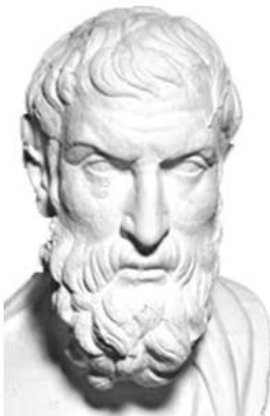
➤ *logos* als universele rede / lot = de 'natuurwet' die alles bestuurt
alles in de natuur gedraagt zich volgens gedetermineerde wetten

logos is dat wat alles met elkaar verbindt en alles doet ontstaan en groeien

logos is het rationele en bezielende element dat de natuur doordringt
alle activiteit (menselijk of natuurlijk) is uiting van de *logos*

de stoa (300 v.Chr. - 200 na Chr.)

wijsheid is geen geloof / bezit, maar wat je in praktijk brengt: een 'way of life'
wijsheid komt tot uiting in gedrag, en filosofie is ethiek: 'deugd is voldoende voor geluk'
het doel van het leven is leven in overeenstemming met haar fundering: de *logos* / rede
het stoïcisme streeft naar een autonome vrije wil in een deterministisch universum

leven in overeenstemming met de *logos* is:

- leven in overeenstemming met de natuur / werkelijkheid
- leven in overeenstemming met de rede / inzicht

Epictetus onderscheidt 3 typen handelingen:

- oordelen = logisch redeneren
- verlangen = onze natuurlijke behoeften
- neigingen = ethiek / deugd / karakter

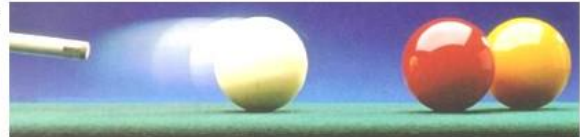
leven draait om zelf-management: cultivatie van mentale en emotionele veerkrachtigheid
het overwinnen van destructieve emoties = cultiveren van de *logos* in onszelf

ethiek / levensfilosofie

geluk is afstemmen op de *logos*, de weg daarheen is het cultiveren van de *logos* in onszelf de *logos* is neutraal: onze eigen meningen, oordelen en acties maken ons ongelukkig *affectie* komt niet van buiten; het is ons eigen *oordeel* dat de 'aangedaanheid' veroorzaakt we laten ons meevoeren door *passies*, door *geconditioneerde (voor)oordelen*

er is een verschil tussen neiging en aanleiding:

- er zijn dingen *die in onze macht liggen*, en
- dingen *waar we geen controle over hebben*

- het willen uitoefenen van controle over laatstgenoemde leidt tot dwaling en frustratie dat waar we geen controle over hebben kunnen we maar beter gelijkmoedig accepteren
- over ons eigen oordelen / handelen kunnen we wel controle uitoefenen de controle hierover bestaat uit zelf-reflectie, rationele keuzes, en zelf-discipline

we kunnen de wereld niet veranderen, maar wel onze ideeën over de wereld en met die ideeën veranderen we ook ons emotionele leven / onze passies

spreuken

Seneca (4 v.Chr.- 65)

'Arm is niet hij, die niet veel bezit, maar hij die veel niet bezit'

Epictetus (55-135)

'vrijheid wordt niet bereikt door vervulling van verlangen, maar door het overwinnen ervan'
'men wordt niet geplaagd door de dingen, maar door de manier waarop men er mee omgaat'
'laat niets aan je hechten dat niet jezelf is, dat je verscheurt als het weggenomen wordt'
'het goede bevindt zich in de staat van de ziel: in wijsheid en beheersing'

Marcus Aurelius (121-180)

'Als je werkt aan dat waar je mee bezig bent, en je volgt het verstand serieus, doortastend, kalm en onverstoort, terwijl je je goddelijke zelf puur houdt, alsof je het ieder ogenblik terug zou kunnen geven; als je hieraan vasthoudt, zonder verwachtingen, maar tevreden om nu te leven, in overeenstemming met de natuur, moedig de waarheid sprekend in elk woord dat je uit, dan zul je gelukkig leven. En er is niemand die je daarvan weerhoudt.'
'waar je vrij van het oordeel, vrij van het 'mij is leed aangedaan', en je ben vrij van lijden'

Seneca

de universalia-strijd (11^e-14^e eeuw)

kennis kan gebaseerd zijn op 2 soorten *zijnden*:

- *species sensibilis* = waarneembare werkelijkheid (*particularia*, gekend door empirie)
- *species intelligibilis* = inzichtelijke werkelijkheid (*universalia*, gekend door de ratio)
- *universalia* (universaliën) zijn algemene begrippen: de mens, moed, roodheid, geluk
- *particularia* zijn individuele gevallen: deze persoon, deze daad, deze kleur, mijn geluk
- **realisme** stelt dat *universalia* zelfstandig bestaan (Anselmus, William van Champeaux)
 - ofwel *transcendent* in een bovenzinnelijke wereld (*universalia ante res*: Plato)
 - ofwel *immanent* in de dingen zelf, als essentie (*universalia in rebus*: Aristoteles)

Roscellinus van Compiègne (1050-1125)

geloofde niet in het zelfstandig bestaan van universalia, karakteriseerde deze als '*flatus voci*' (lucht van de stem)

Anselmus van Canterbury (1033-1109): "De logici die menen dat er geen universalia zijn, behalve als een luchtstoot van de stem [...], moeten volstrekt worden weggeduwd uit de discussie over spirituele zaken"

nominalisme: Willem van Ockham (1288-1348)

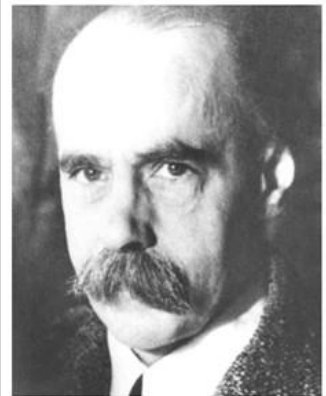
- nominalisme (*nomina* = woorden) stelt dat algemene begrippen slechts etiketten zijn, en komen dus *na* de fenomenen, *na* de waarneming (*universalia post-res*)

Willem van Ockham / William of Occam (1288-1348)

- wilde *geloof* veilig stellen door het te zuiveren van profane *wetenschap*
alle kennis is empirisch, het goddelijke is onbereikbaar voor het weten
beperkteid van menselijk kennen noopt tot bescheidenheid
theorie is abstractie, dus de natuur kan spaarzaam worden beschreven
- het universele (*Vormen*) is product van het denken (*intelligendī*) en be-tekenen (*significandī*), maar geen bestaanswijze (*modus essendī*)
er bestaan alleen *particularia*, *universalia* bestaan alleen in ons spreken
- **ontologische spaarzaamheid**: "men moet zijnden niet onnodig vermenigvuldigen"
- **scheermes van Ockham**: "we moeten die theorie aanvaarden die dezelfde hoeveelheid fenomenen verklaart met zo weinig mogelijk principes"

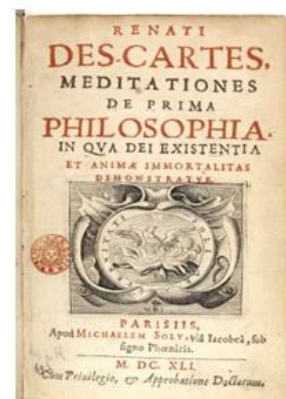
Max
Wertheimer
(1880-1943)
het phi -
fenomeen

Meditationes de prima philosophia (1641)

denk-experiment met een stukje (bijen)was:

- ik ken alle eigenschappen ervan: het ruikt naar was, is zacht, geel, vettig, etc
verwarmen: eigenschappen veranderen: wordt vloeibaar, doorzichtig, geur verandert
- ik neem iets anders waar, maar ik *oordeel* dat het om dezelfde substantie gaat
we *zéggen* hetzelfde stukje was te *zien*, maar *oordelen* dat het hetzelfde stukje was *is*
- ik kan dus niet op de zintuigen afgaan in het beoordelen van de wereld buiten mij
we kennen de dingen niet door de zintuigen, maar doordat we ze *begrijpen*
het *denken*, het *oordeel* is dus doorslaggevend
- waarneming speelt een rol in voorspellen middels experiment,
maar wetenschap gaat primair uit van theorie (en deductie)
- het enige dat zeker is, is dat ik twijfel aan alle kennis
twijfelen veronderstelt een denkend / bewust iets (geest)
de enige zelf-evidente zekerheid is dat ik denk:
1^e zekerheid: “*ik denk, dus ik ben*” (“*cogito ergo sum*”)

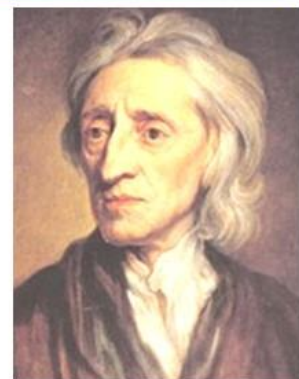
dualisme & interactie tussen lichaam en geest

- de mens bestaat uit 2 substanties:
 - geest / bewustzijn (kennend zijn = *res cogitans*) = onstoffelijk, vrij, eeuwig
 - lichaam / materie (uitgebreidheid = *res extensa*) = stoffelijk, beperkt, tijdelijk
- zodoende leeft de mens feitelijk in 2 werelden: in de fysische en de 'metafysische', en is hij deels vrij, en deels onderworpen aan de natuurwetten
- wisselwerking tussen lichaam en geest vindt plaats in de pijnappelklier (*hypofyse*)
deze wisselwerking is de ziel, hieruit komen de passies (percepties van de ziel) voort
 - worden veroorzaakt door fysiologische omstandigheden
 - kunnen de ziel verstoren als ze te hevig worden
 - moeten beheerst worden: *mind over matter*
- dieren zijn louter materiële structuren (lichamen, automaten)
stoffelijke natuur vormt een machine, verzameling mechanieken
natuur (uitgebreidheid) heeft op zichzelf geen doel, geen waarde
de werking ervan kan louter mechanistisch worden verklaard

John Locke (1632-1704): empirisme

- de geest is bij de geboorte een onbeschreven blad (*tabula rasa*)
alle kennis is empirisch; aangeboren ideeën bestaan niet
- zintuiglijke indrukken (*sensations*) leiden tot enkelvoudige ideeën
ideeën worden in de geest geordend en bewerkt door *reflection*
door reflectie en inductie ontstaan complexe ideeën / vormen
- we nemen enkel eigenschappen waar, niet de substantie
toch nemen we aan dat substanties onafhankelijk van onze geest bestaan
namelijk als: "*a something we know not what [...] a supposed but unknown support of those qualities we find existing*"
- onderscheid tussen *primaire* en *secundaire* kwaliteiten:
 - secundaire kwaliteiten zijn subjectief (kwalitatieve eigenschappen: *qualia*)
ze ontstaan door interactie van het object met onze zintuigen (kleur, geur, smaak)
 - primaire kwaliteiten zijn objectief, verbonden met de dingen (vorm, massa, beweging)

David Hume (1711-1776): sceptisch empirisme

- *A treatise of human nature* (1739) bezorgt hem de reputatie van atheïst en scepticus
- 'perceptions' zijn zintuiglijke indrukken, waarnemingen
percepties worden vertaald naar ideeën (als herinnering)
elk eenvoudig idee correspondeert met een perceptie
alle kennis stamt uiteindelijk van percepties en eenvoudige ideeën
- ideeën kunnen d.m.v. verbeelding geassocieerd worden met andere ideeën hebben een vaste verbinding, de verbeelding kan combineren
- door associatie worden bepaalde ideeën eerder gekoppeld dan andere, op basis van: → overeenkomst, → nabijheid (tijd / plaats), → sequentie
- associaties van ideeën worden gekopieerd naar het geheugen als complexe ideeën er bestaan geen abstracte algemene ideeën, alleen associaties van particuliere ideeën associatie geeft ideeën een bredere betekenis, op basis van overeenkomst

David Hume (1711-1776): sceptisch empirisme

- een werkelijkheid (substanties) buiten de waarneming is een onbewijsbare aanname, maar vanuit praktisch / pragmatisch oogpunt wel gelegitimeerd
Hume onderscheidt tussen universeel scepticisme (voorafgaand aan onderzoek), en scepticisme als resultaat van onderzoek naar de betrouwbaarheid van mentale functies
- doorgevoerd scepticisme leidt uiteindelijk tot niets
beter is gematigd, door *common sense* gecorrigeerd scepticisme
de ware scepticus zal zowel dogmatisme als fanatisme mijden
we moeten ons wel laten leiden door overtuigingen en neigingen
- de mens wordt namelijk niet alleen aangestuurd door het verstand
dit impliceert ook dat je niet zinvol kan spreken over een subject als *res cogitans*
er is slechts een stroom van wisselende indrukken / ideeën in steeds andere combinaties
daarbuiten is er geen geestelijke substantie, geen stabiele identiteit, geen 'ik'...

Immanuel Kant (1724-1804): *Kritik der reinen Vernunft*

Kant wil rationalisme verenigen met (sceptisch) empirisme

- rationalisme kan ontaarden in dogmatisme
- empirisme ontbeert algemene geldigheid

• Newton wist de waarneming te verklaren door *aan te nemen* dat er een verband bestaat, genaamd: 'zwaartekracht'

• het verband wordt *niet waargenomen*, maar beschreven met een mathematische formule

$$F = G \frac{m_1 m_2}{r^2}$$

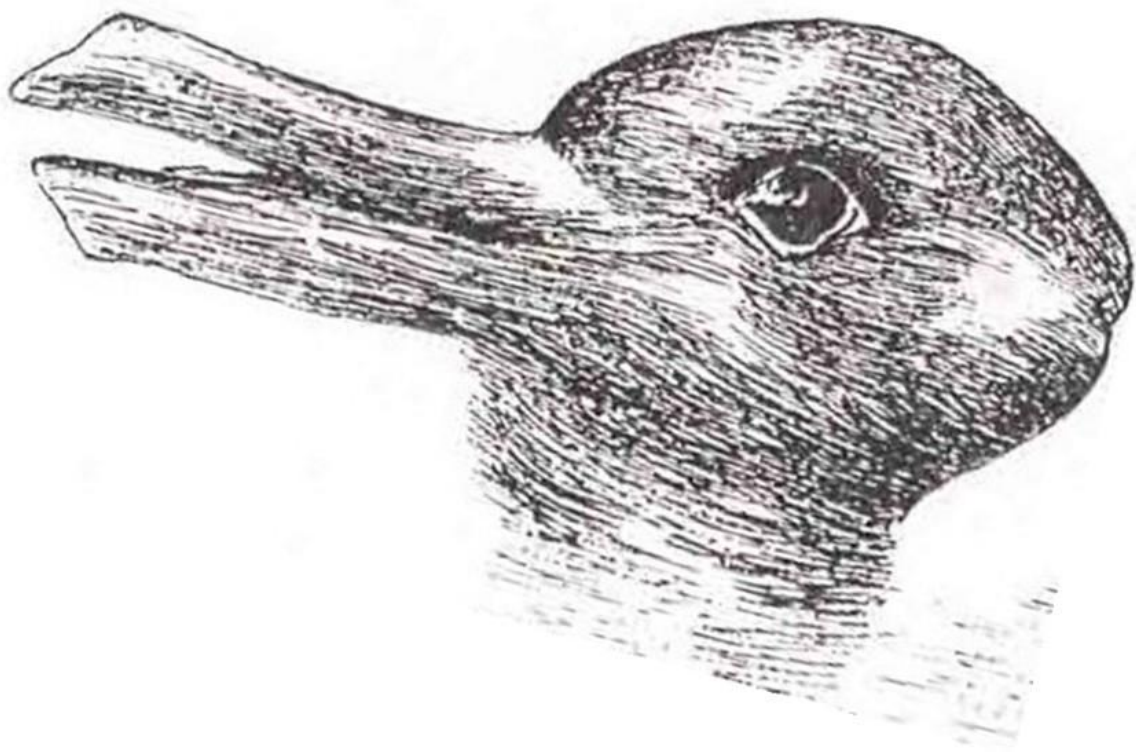
• hiermee kan hij voorspellingen doen, en de formule veralgemeniseren tot wet(matigheid)

• voorwaarden voor kennis zijn dus gelegen in het subject (*aanschouwingsvormen*) onze *a priori* ken-mogelijkheden geven vorm aan de waarneming (als een *mal*)

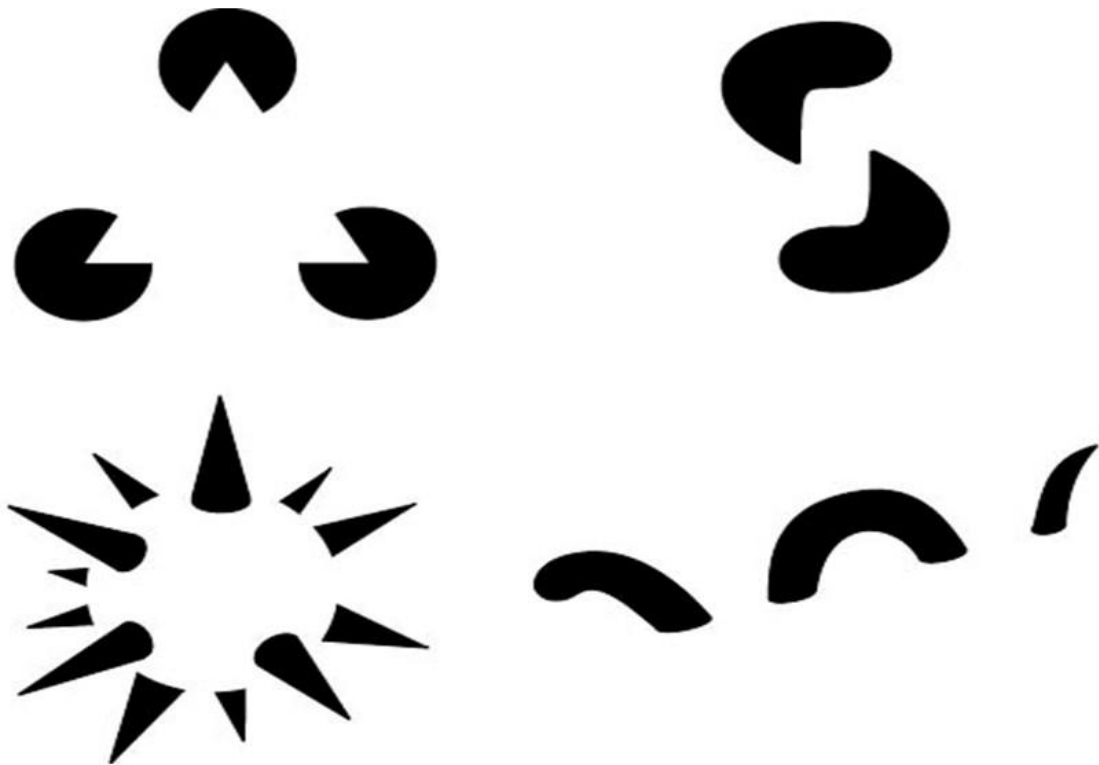
• het verstand structureert waarneming: interpreteert, filtert, selecteert, legt verbanden... onze kennis drukt zich uit in oordelen: verstandelijk tot stand gebrachte verbindingen

reïficatie (= verdingelijking)

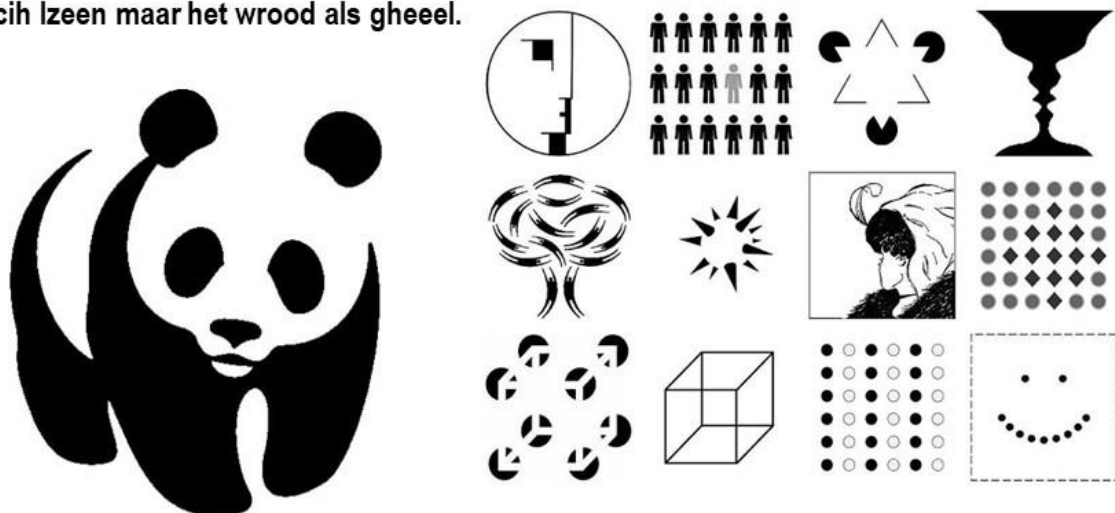

reïficatie (= verdingelijking)

reïficatie (= verdingelijking)

volgens een onderzoek op een Engelse universiteit maakt het net uit in welke volgorde de letters in een woord saak, het enige wat belangrijk is is dat de eerste en de laatste letter op de juiste plaats saak. de rest van de letters mogen willekeurig geplaatst worden en je kunt vervolgens gewoon lezen wat er saakt. Dit komt omdat we niet elke letter op zich lezen maar het woord als geheel.

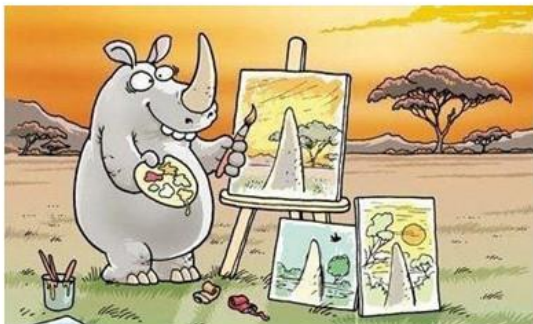
reïficatie (= verdingelijking)

Kant: *Phänomenon & Ding an sich*

- de fenomenale wereld is dus eigenlijk een constructie, een schepping door het subject de werkelijkheid buiten ons kenvermogen (*aanschouwingsvormen*) om is onkenbaar
 - *Phänomenon* staat voor het ding zoals we het waarnemen / interpreteren / aanschouwen
 - *Ding an sich* staat voor 'het ding zelf', los van onze waarneming / interpretatie;
 - “*das Ding an sich ist ein unbekanntes*”
- *Ding an sich* is dan dus slechts een aanname / een idee (*noumenon*), geen bewijs
 - “*a something we know not what ... a supposed but unknown support of those qualities we find existing*” (Locke)

Kant: *transcendentiaal idealisme*

- de *transcendentale apperceptie* van het 'ik' is een *a priori* dat mijn 'denken' begeleidt dit '*Ich denke*' is geen substantie (geen *res cogitans*), maar een *transcendentiaal subject* het vormt de *mogelijkheidsvoorwaarde* voor kennis, maar is zelf geen object van kennis
- Kant maakt een onderscheid tussen:
 - de *fenomenen*, de werkelijkheid zoals die zich aan ons voordoet middels waarneming de structurering van deze empirische data levert wetenschappelijke kennis op
 - de *noumenale* werkelijkheid van niet zintuiglijk waarneembare dingen (God, ziel, moraal) *transcendentale ideeën* zijn niet wetenschappelijk te funderen, dus vrij van determinatie
 - voor zover wij lichamelijke wezens zijn, behoren we tot de natuur (en haar wetten)
 - als geest behoren we tot de *noumenale* wereld en zijn we ongedetermineerd, dus vrij de menselijke vrijheid is niet in natuurwetten te vangen, zolang hij maar zelf-bewust is kiezen voor de vrijheid is zelf-beschikking, auto-nomie (αὐτο + νόμος = zelf-wetgeving)

Kant : *Kritik der praktischen Vernunft* (1788)

- het gebied van de moraal en de ethiek is afgebakend van het gebied van het kenbare "*Wat moet ik doen?*" is een vraag n.a.v. een typisch menselijke ervaring de natuur volgt natuurwetten, de mens vraagt hoe hij moet handelen; is *vrij* om te kiezen
- ethiek gaat over waartoe je jezelf moreel verplicht (*auto-nomie*)
plicht is een handeling uit vrijheid, die voort komt uit eigen rationeel inzicht
een handeling waartoe je jezelf, los van anderen of natuurlijke drang toe verplicht
een handeling is moreel, als je niet genoodzaakt bent door iets externs

“Verlichting betekent bevrijding van de mens uit zijn door hemzelf veroorzaakte onmondigheid. Onmondigheid is het onvermogen je verstand te gebruiken zonder de leiding van een ander. Aan jezelf te wijten is deze onmondigheid wanneer de oorzaak ervan niet een gebrek aan verstand is, maar een gebrek aan vastberadenheid en moed. 'Heb de moed je van je eigen verstand te bedienen!' is dan ook het motto van de Verlichting.” (1784: Wat is Verlichting?)

Idealisme - er is geen *Ding an sich*

Kant's *Kritik der reinen Vernunft* werd een splijtzwam in de filosofie uiteindelijk is de werkelijkheid (als *Ding an sich*) niet kenbaar wij kennen de dingen zoals ze aan ons kenvermogen *verschijnen*

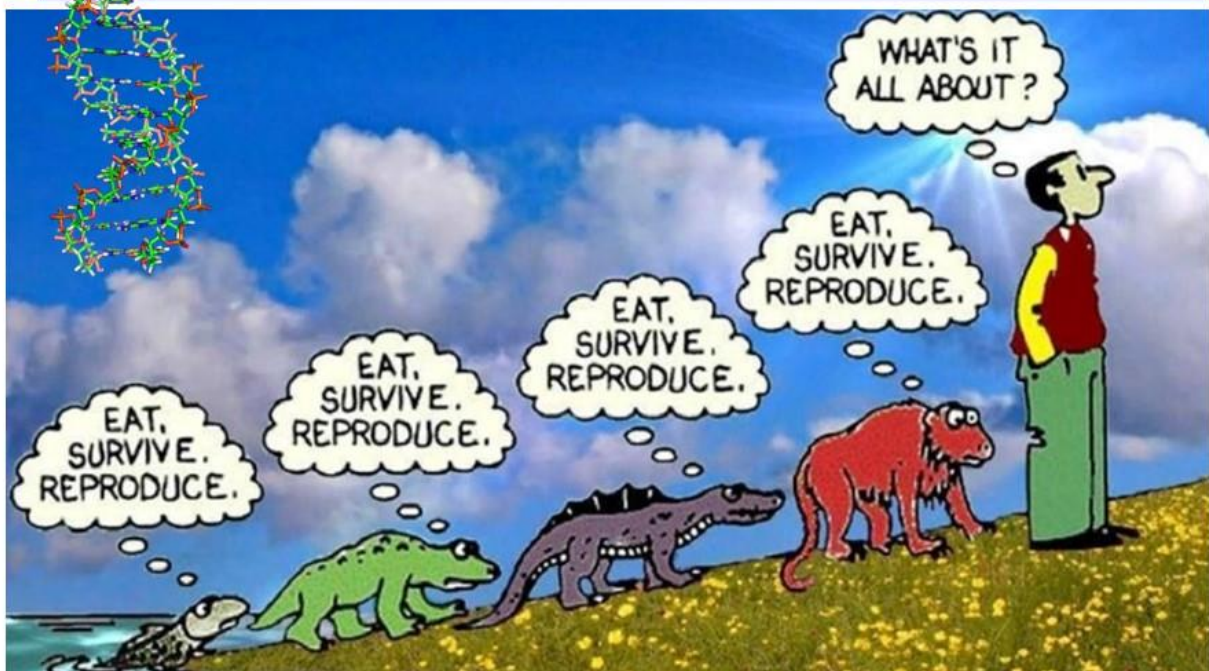
Kant's *transcendentiaal idealisme* gaf aanzet tot het *Duits Idealisme* als de werkelijkheid *an sich* onkenbaar is, is *objectiviteit* onmogelijk kennis zegt dan meer over ons wereldbeeld, dan over de wereld zelf het *Ding an sich* is een overbodige aanname: alles is *fenomenologie*

ons wereldbeeld verandert in de loop van de tijd kennis is een product van cultuur / beschaving / geest de geschiedenis is de zelf-realiserende van de Rede (*Geist*) 'de wereld' is dus een product van ons bewustzijn Schopenhauer: *Die Welt als Wille und Vorstellung*, 1818

wetenschap: de natuur kent geen doel / zin

niet alleen de 'levenloze materie', ook de 'levende natuur' is onderhevig aan *causale wetten* betekenis is iets dat wij, mensen, genereren, geen intrinsieke eigenschap van de natuur

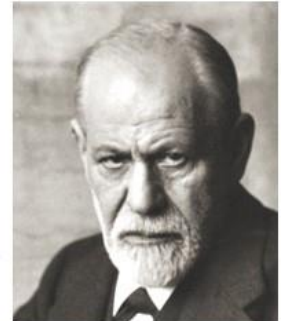
'meesters van de school van de achterdocht' (Ricoeur)

"De heersende ideologie is altijd de ideologie van de heersende klasse."

*"Deze maatschappij produceert een
vals bewustzijn van de wereld [...] Zij is de de opium van het volk"*

Karl Marx (1818-1883)

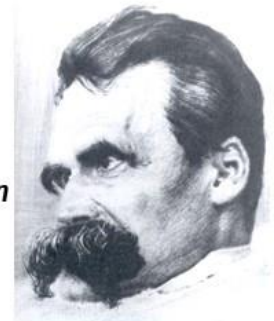
"Das Ich ist kein Herr in seinem eigenen Hause"

Sigmund Freud (1856-1939)

"Waarheid is en beweeglijk leger van metaforen [en] antropomorfismen, die door lang gebruik een volk vast, canoniek en bindend voorkomen: waarheden zijn illusies waarvan men heeft vergeten dat het illusies zijn. Daarom liegt de mens elke keer wanneer hij meent de waarheid te spreken"

"Ik vrees dat wij God niet kwijtraken zolang wij in de grammatica geloven"

Friedrich Nietzsche (1844-1900)

" Waar God heen is? Dat zal ik jullie zeggen! Wij hebben hem gedood, jullie en ik! Wij allen zijn zijn moordenaars! Maar hoe hebben wij dit gedaan? Wie gaf ons de spons om de horizon uit te wissen? Wat hebben wij gedaan, toen wij deze aarde van haar zon loskoppelden? In welke richting beweegt zij zich nu? In welke richting bewegen wij ons?"

Weg van alle zonnen? Vallen wij niet aan één stuk door? Dolen wij niet als door een oneindig niets? Ademt ons niet de ledige ruimte in het gezicht? God is dood! God blijft dood! En wij hebben hem gedood! Wat zijn deze kerken eigenlijk nog, als ze niet de graven en gedenktekenen Gods zijn?" (Nietzsche, 1885)

der *Hinterweltler*: profeet van 'de Waarheid'

- Plato / christendom doen "dit leven" in "deze werkelijkheid" af als schijn, en spiegelen de mens een (2^e) wereld van perfectie & permanentie voor
 - weg om tot Waarheid te komen: rede cq. geloof (*platonisme voor het volk*)
geloof & rede zijn steeds meer *de Waarheid* gaan dienen, i.p.v. *het leven*
de *Hinterweltler* is wolf in schaapskleren; wil tot Waarheid = wil tot macht
- "*Wie die wahre Welt endlich zur Fabel wurde*" = geschiedenis van een dwaling

- bij Plato was de Ware Wereld bereikbaar voor de wijzen, vromen, en deugdzaam
- in het christendom was deze onbereikbaar, maar beloofd aan de vromen en deugdzaam
- voor Kant is de Ware Wereld onbereikbaar en onbewijsbaar, maar als gedachte een troost
- volgens de positivistische wetenschap is de Ware Wereld nog niet bereikt, dus onbekend
- volgens het idealisme was de Ware Wereld een nutteloos en overbodig idee: afschaffen

"*De ware wereld hebben we afgeschaft, welke wereld bleef er over? De schijnbare misschien?*

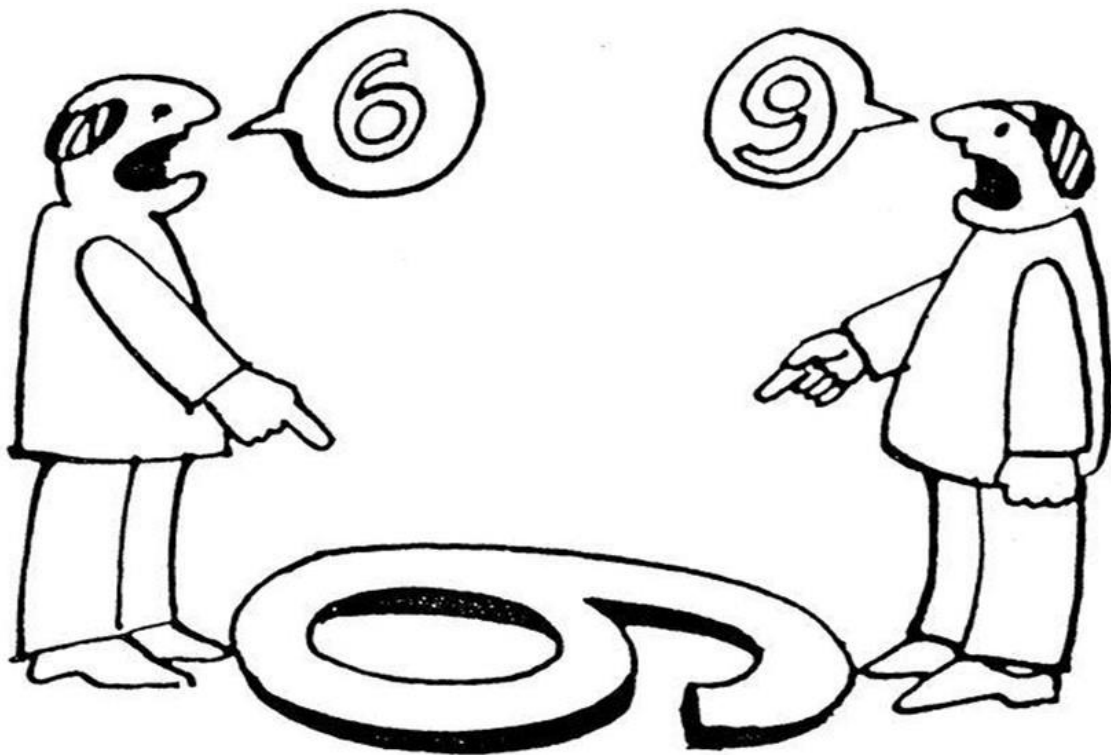
Nee, met de ware hebben we ook de schijnbare afgeschaft!" (Götzen-Dämmerung, 1889)

- er is geen *Waarheid*, er zijn slechts perspectieven op "de werkelijkheid" (perspectivisme)
deze perspectieven (relatieve waarheden) zijn voortdurend met elkaar in strijd om hun gelijk

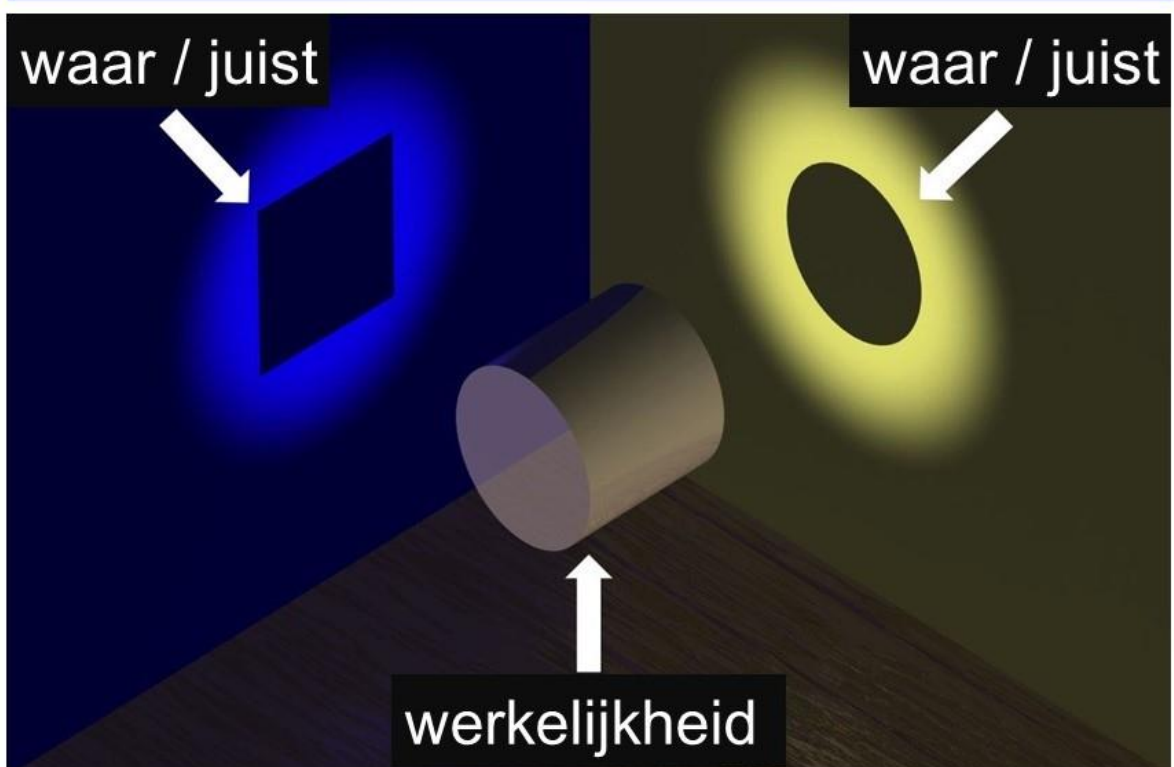
LEVEN
IS MEERVOUD VAN
LEF

Loesje

perspectivisme: waarheid is relatief

perspectivisme: waarheid is relatief

perspectivisme: waarheid is relatief

taal & cultuur (Duits idealisme & Romantiek)

Johann Georg Hamann (1730-1788)

elk mens wordt geboren in een taal-werkelijkheid die zijn denken stempelt

Johann Gottfried Herder (1744-1803)

onze interpretatie van de werkelijkheid is historisch-cultureel bepaald

“alle volkeren op aarde (...) hebben een unieke, onherhaalbare identiteit”

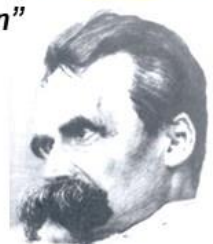
deze *Volksgeist* hangt nauw samen met de taal die gesproken wordt

Wilhelm von Humboldt (1767-1835)

“de mens leeft met zijn objecten, zoals de taal ze aan hem presenteert [...] elke taal tekent rondom de mensen die haar spreken een magische cirkel, waar men niet aan kan ontsnappen [...] de diversiteit van talen is niet een diversiteit van tekens en geluiden, maar een diversiteit van wereldbeelden”

Friedrich Nietzsche (1844-1900)

“wij bezitten niets dan metaforen voor zaken; metaforen die op geen enkele wijze corresponderen met hetgeen waar ze naar verwijzen”

analytische filosofie & de *Linguistic Turn*

- belangrijkste thema in de geschiedenis van de filosofie is de relatie denken-werkelijkheid
eind 19^e / begin 20^e eeuw werd dit dualisme geherdefiniëerd als een *talig* probleem

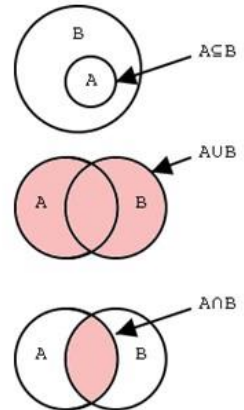
- *analytische filosofie*: rationalistisch (vnl. Angelsaksische traditie)
gebruikt taal-analyse & logica als methode voor geldigheidsclaims,
om *zinvol redeneren* te scheiden van de *drogrede*

• “The way to understand reality is by examining language”

- naar model van de natuurwetenschappen
- benadert filosofische problemen los van historische en culturele context
- wat zich niet volgens de logica laat oplossen is een schijnprobleem

logische operatoren:

\neg	niet ...
\wedge	... en ...
\vee	... of ...
\rightarrow	als ... dan...
\leftrightarrow	... desda ...

formele logica

premissie 1: alle mensen zijn sterfelijk

premissie 2: Socrates is een mens

conclusie: Socrates is sterfelijk

premissie 1: alle mensen zijn groen

premissie 2: Socrates is een mens

conclusie: Socrates is groen

is geldig en waar

is geldig maar niet waar ↗

logische operatoren:

\neg	niet ...
\wedge	... en ...
\vee	... of ...
\rightarrow	als ... dan...
\leftrightarrow	... desda ...

- als de zon schijnt of het is warmer dan 20°, en het regent niet, dan gaan we naar het strand
- (de zon schijnt \vee het is warmer dan 20°) \wedge \neg het regent \rightarrow we gaan naar het strand
- (Z \wedge W) \wedge \neg R \rightarrow S

Ludwig Wittgenstein (1889-1951): de *Tractatus*

"De grenzen van mijn taal betekenen de grenzen van mijn wereld"

1^e periode: 1914-1922: Tractatus Logico-Philosophicus

- 1] *de wereld is alles wat het geval is*
- 2] *wat het geval is (een feit), is een stand van zaken*
- 3] *het logische beeld van de feiten is de gedachte*
- 4] *de gedachte is een betekenisvolle zin (bewering)*
- 5] *de zin is een waarheidsfunctie van elementaire zinnen*
- 6] *de algemene vorm van een waarheidsfunctie is: [p-, ξ -, N(ξ -)]*
- 7] *van dat, waarover niet kan worden gesproken, moet men zwijgen*

- taak van de filosofie is het analyseren van de logische vorm van empirische uitspraken
- de *Tractatus* moest een eind maken aan filosofische schijnproblemen (metafysica)
- doel van de *Tractatus* was ook om aan te geven waar de grens van het zeggbare ligt

(neo)positivisme: de *afbeeldingstheorie*

(neo)positivisme: de afbeeldingstheorie

Wittgenstein: *Philosophische Untersuchungen* (1953)

Philosophische Untersuchungen [1953]: afstand van de *Tractatus*

- woorden verwijzen niet 1-op-1 naar dingen in de werkelijkheid
betekenis van woorden is afhankelijk van context in een *taalspel*
- *taalspelen* zijn gevallen van woordgebruik; gebruik *sticht* betekenis
taal en menselijk handelen zijn onlosmakelijk verbonden
- niet zinvol om te praten van een werkelijkheid buiten het *taalspel*
taalspelen worden niet afgelezen van de feiten, maar worden *opgelegd* aan de wereld
- *taalspelen* zijn gebonden aan feiten uit de levensvormen waarbinnen ze fungeren
- 'grammaticale' regels bepalen wat een zinvolle uitdrukking binnen een *taalspel* is
het gebruik van een regel krijgt een bindend karakter door *gewoontevorming*

regulatieve & constitutieve regels

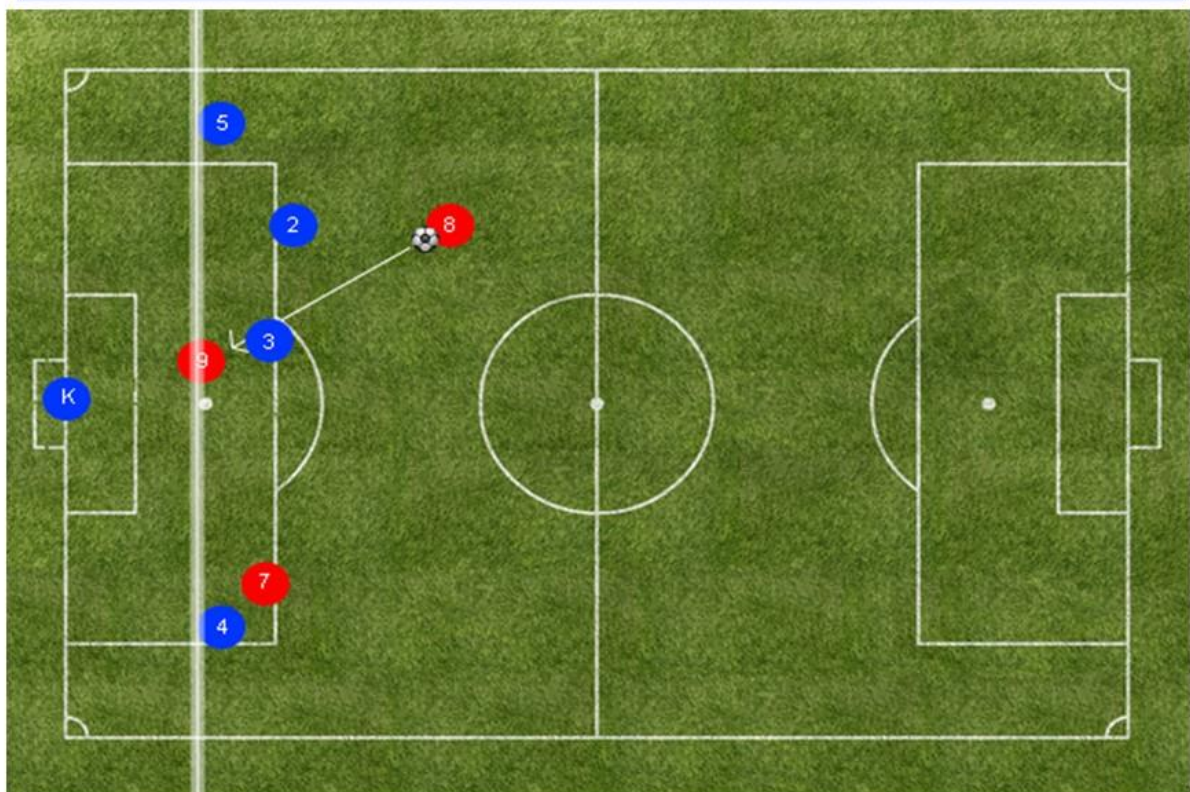
het gebruik van taal / verrichten van taal-handelingen is een vorm van *regel-geleid gedrag*

- *descriptieve regels*: empirische generalisaties van feitelijk waargenomen gedrag
bijv: natuurwetten zijn niet *prescriptief*, maar beschrijvingen van wetmatigheden
- *regulatieve regels*: voorschriften waar men zich aan dient te houden
ze 'beregelen' iets dat er al is (omgansvormen, etiquette, verkeersregels)
- *constitutieve regels*: bepalingen die gedrag & instituties definiëren / creëren
een constitutieve regel roept iets in het leven dat eerst nog niet bestond

bijv: schaak bestaat bij de gratie van constitutieve regels
de regels zijn er niet om de stukken niet te laten botsen
zonder *constitutieve regels* geen lopers, torens, pionnen
constitutieve regels reguleren niet, maar *definiëren*
(een *regulatieve regel* in schaken is de wedstrijd-klok)

regulatieve & constitutieve regels

“de zon komt op in het oosten” - feit ?

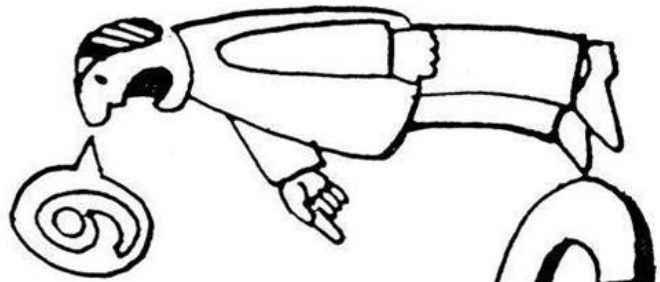
“de zon komt op in het oosten” - feit ?

nee, de aarde draait om haar as...

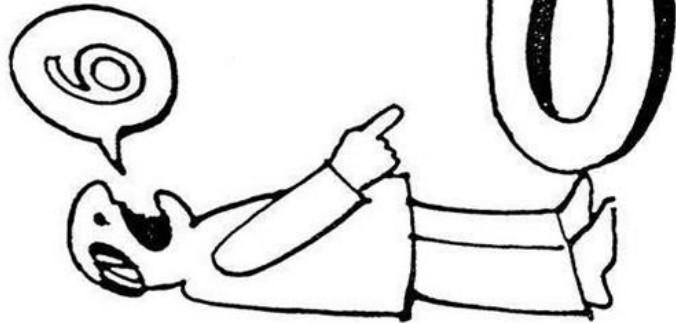

zonder **context** geen waarheid / feiten ...

$$6 + 9 = 15$$

$$9 \downarrow = 6 + 9$$

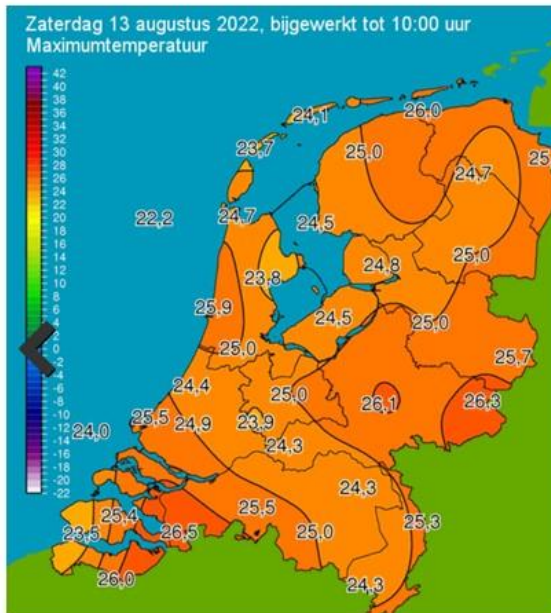
zonder **conventies** geen waarheid / feiten ...

7 2 3 8 4 5 6 7 8 9

1 2 3 4 5 6 7 8 9

1 2 3 4 5 6 7 8 9

zonder **definities** geen waarheid / feiten ...

NOS Nieuws • Zaterdag 13 augustus, 11:59

Voor de vijfde dag op rij warmer dan
25 graden, hittegolf een feit

Karl Marx (1818-1883): maatschappij-kritiek

*'Deze staat, deze maatschappij produceren [...] een vals bewustzijn van de wereld,
omdat ze een verkeerde wereld zijn. [...] Zij is de opium van het volk.'* (1844)

'De heersende ideologie is altijd de ideologie van de heersende klasse.' (1848)

wetenschap = *begrijpen* van de *gegeven* werkelijkheid
daarmee reproduceert ze de *heersende ideologie*

moraal, ideologie en wetenschap representeren
sociale machtsverhoudingen: *kennis = macht*

*'filosofen hebben de wereld [...] geïnterpreteerd;
het komt er op aan haar te veranderen'* (1845)

existentialisme: Jean-Paul Sartre (1905-1980)

'de zin van het leven' suggereert dat 'de mens' een essentie heeft
maar de *existentie* gaat vooraf aan de *essentie* (zin/betekenis)

L'existentialisme est un humanisme: 'L'existence précède l'essence'
zingeving is een persoonlijke opdracht; een voortdurend project

'de mens is gedoemd vrij te zijn': de mens staat altijd voor keuzes
vrijheid is een verplichting inzake morele keuzes m.b.t. vrijheid
geen verantwoordelijkheid nemen is ook een keuze

het is comfortabel om je vast te leggen, want kiezen is *lijden*
maar kiezen is ook *leiden*: regie nemen over je leven / het lot
dit vereist moed de moed om je in te zetten voor 'dat wat moet'
niet omdat dat moet vanuit een norm waaraan je je onderwerpt,
maar vanuit de overtuiging dat vrijheid niet vanzelfsprekend is

Simone de Beauvoir (1918-1986)

Le Deuxième Sexe (1949) belicht de rol van de vrouw en ideeën over 'het vrouwelijke'

- de man positioneert zich als een 'zelf'
- de vrouw is er om *zijn* identiteit te bevestigen

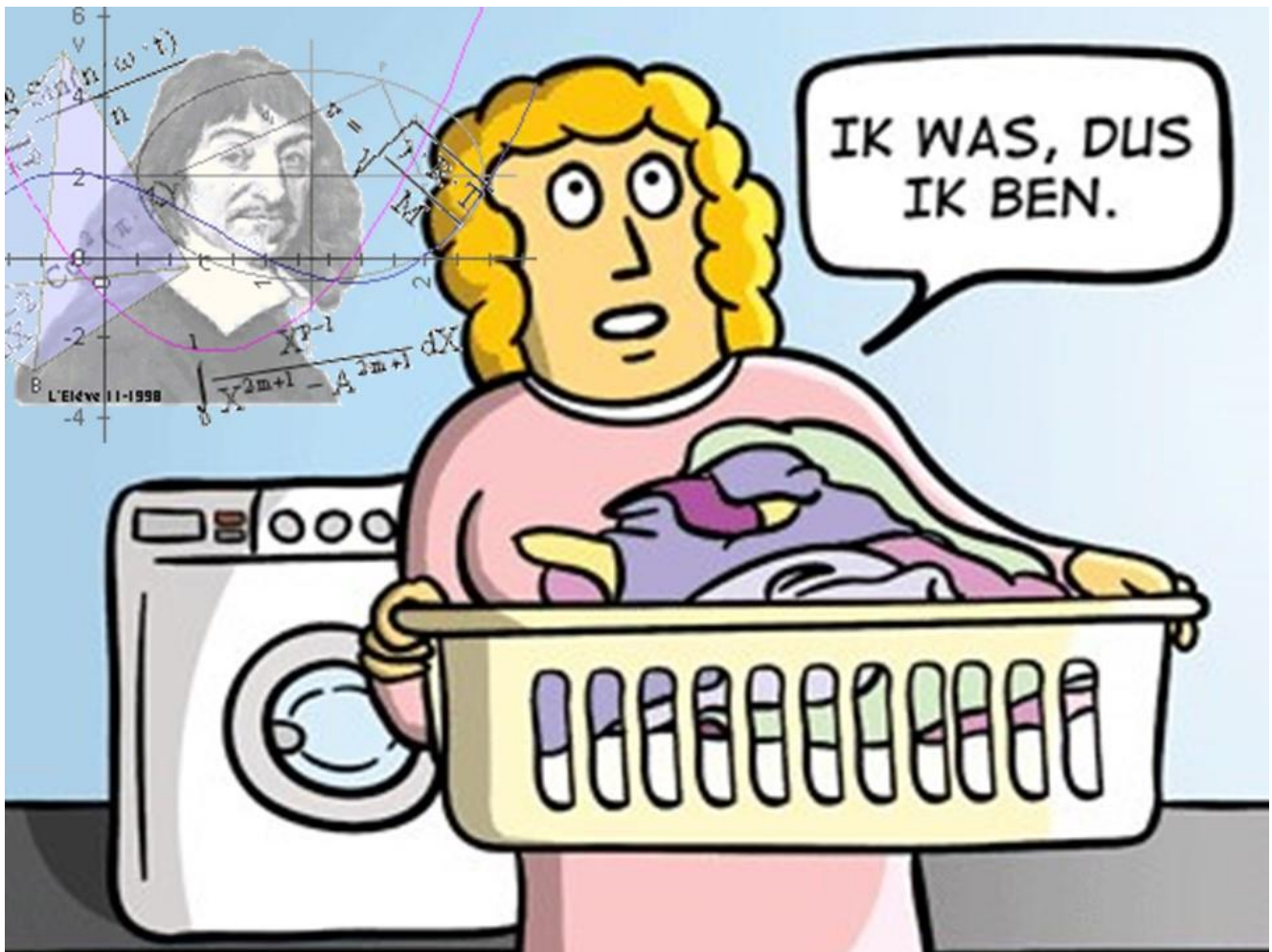
- *essentialisme*: de vrouw is een lichamelijk wezen,
met het vermogen om kinderen te baren
- een andere invulling van het vrouw-zijn zou
getuigen van een *tegen-natuurlijk* verlangen

de Beauvoir: "je wordt niet als vrouw geboren, je wordt tot vrouw gemaakt"

'het vrouwelijke' & 'het mannelijke' zijn het resultaat van een cultuur-historisch proces

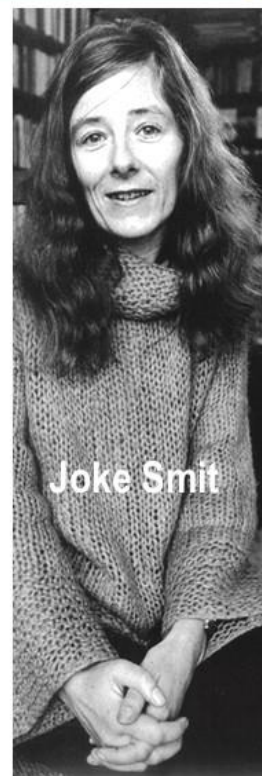
in agrarische samenlevingen nam de man de productieve taken op zich
de vrouw kreeg de reproductieve taak toebedeeld (herhaling van het leven)
deze ongelijkheid werd versterkt door het huwelijk, het privé-eigendom en het erfrecht
zo verloor de vrouw op economisch vlak haar vrijheid: ze werd afhankelijk van de man

maatschappij-critiek & politisering van identiteit

de *baby-boom* generatie luidde een tijdperk met revolutionaire ideeën in emancipatie werd gehinderd door ingesleten culturele vooroordelen in aanvulling op de emancipatie-beweging ontstond de ideologie-critiek emancipatie ging over rechten, maar vooral over 'anders denken'

➤ 2^e feministische golf: tegen patriërchaat & *huisvrouwen-syndroom*

emancipatie van homo-sexualiteit

tot de 19^e eeuw golden homo-sexuele handelingen als zonde en misdaad
sodomie en *uranisme* betroffen sexuele handelingen tussen leden van *het 3^e geslacht*

tot begin jaren '70 werd homo-sexualiteit in veel landen beschouwd als psychische stoornis
het was als diagnose opgenomen in de DSM

1972: John Fryer pleit voor normalisering van homo-sexualiteit
(onder pseudoniem, met masker, pruik en stem-vertermer)

in 1973 werd homo-sexualiteit uit de DSM geschrapt en kwam niet meer voor in de DSM-III
de WHO schraptte in 1990 homoseksualiteit van de internationale lijst van ziekten
met de de-criminalisering en de-medicalisering werd homo-sexualiteit een erkende identiteit

emancipatie van psychiatrische 'patiënten'

in de jaren '60 en '70 stond medicalisering voor uitsluiten, opsluiten en disciplineren
de anti-psychiatrische beweging bracht het probleem van stigmatisering onder de aandacht
One flew over the cuckoo's nest (Ken Kesey, 1962; verfilmd 1975) verbeeldt de tijdgeest
de moraal van het verhaal was gezagsondermijndend: 'een mens mag zijn wie hij is!'

emancipatie van niet-westerse culturen

met de dekolonisatie kwam er aandacht voor andere culturen / wereldbeelden / identiteiten de inferioriteit van 'achterlijke primitieve volkeren' is een label van westers *ethno-centrisme* post-modernen als Foucault en Lyotard meenden dat dit vooral moest betekenen: het einde van de *Grote Verhalen, de Waarheid, de Mens, de Vooruitgang, etc.*

Jean-François Lyotard: post-modernisme

de moderniteit = het tijdperk van de *grand narratives*: de *Waarheid*, de *Mens*, de *Vooruitgang*

Jean-François Lyotard

post-modernisme = eind aan het tijdperk van de *Grote Verhalen*
er zijn vele waarheden, vele kennis-vormen, vele waarde-systemen
elke cultuur heeft haar eigen *taal-spel* dat haar werkelijkheid bepaalt

emancipatie betekent het erkennen van verschil, van '*het andere*'
er is geen neutraal criterium om iets als vooruitgang te bestempelen
er is alleen de voortdurende strijd tussen verschillende perspectieven

Michel Foucault: het *discours* als regime

- het vertoog / *discours* sticht een werkelijkheid
het *discours* is de taal die gebezigd wordt in een (sub)-cultuur
wetenschap, politiek, gezondheidszorg, onderwijs, leger...
en thema's kennen ook een eigen vertoog (integratie-debat)
- *discours* is de taal waarmee een groep de wereld structureert
binnen dit construct van begrippen heeft de wereld betekenis
het vertoog beschrijft de werkelijkheid niet objectief,
maar de realiteit kan alleen door het *discours* gekend worden
- het vertoog oefent macht uit in de zin dat het bepaalt hoe de realiteit geïnterpreteerd wordt
onze wereld wordt gestructureerd door het vertoog / manier van spreken
"wat er gezegd wordt, is afhankelijk van hoe het gezegd wordt"
- met taal *framen* (kadreren) wij de werkelijkheid, selecteren we *wat* we belichten, en *hoe*
zo creëren we een beeld, dat in het sociale domein een nieuwe werkelijkheid wordt

typeren / classificeren / hiërarchiseren / kwalificeren

wij	zij
binnen (de groep)	buiten(nissig)
gelijkend	afwijkend / deviant
eigen	vreemd / anders / raar
vriend	vijand
geïntegreerd	onaangepast
normaal	abnormaal
gezond	ziek
common sense	excentriek / idiosyncratisch
orde	chaos
waarheid	schijn / leugen
echt / authentiek	nep / vals
moreel	immoreel
wenselijk	onacceptabel
mooi	lelijk
goed	slecht
hoog / in aanzien	verwerpelijk / laag

redelijk	onredelijk
ratio	emotie
geest / ziel	lichaam
vorm	materie
actief	passief
positief	negatief
creatief	reactief / impulsief
scheppend	ontvangend
mannelijk	vrouwelijk
yang	yin
rein / zuiver	onrein / besmet
hard	zacht
licht / helder	donker / obscuur
hemel / zon	aarde / maan
vuur	water
warm / droog	koud / vochtig
zomer	winter

Michel Foucault: post-modernisme

Histoire de la sexualité = een onderzoek naar de ervaring van het subject door zichzelf

- levenskunst vereist een kritisch-politieke houding van verzet:

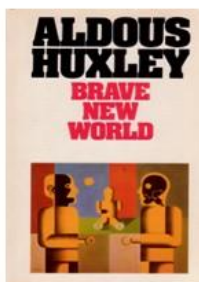
“Ongetwijfeld is het belangrijkste momenteel niet om te ontdekken wat wij zijn, maar om te weigeren wat wij zijn”

- identiteit is een *constructie*, een masker (Latijn: *persona*)

dit masker is de bepaling van het ‘zelf’ t.o.v. ‘de ander’

deze bepaling zegt meer over het waarden-systeem dan over een ‘innerlijke kern’

ons ‘zelf’ moeten we genealogisch reconstrueren, door te *ontmaskeren*

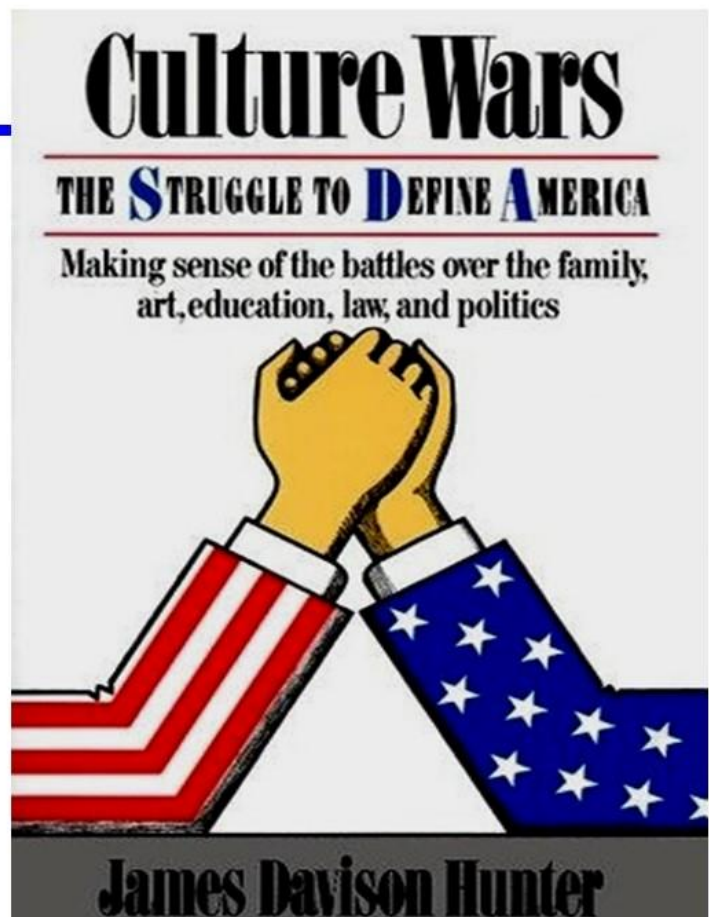
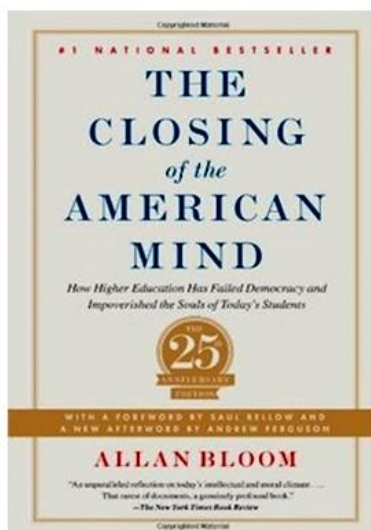

gender-bending als provocatie (jaren '70-'80)

culture wars

- jaren '90: de 3^e feministische golf valt samen met de *culture wars*
- identiteitspolitiek doet zijn intrede
- post-modernisme vindt weerklank

21^e eeuw: *culture wars* & identiteitspolitiek

cultuur-marxisme, identiteitspolitiek, culture wars

het *cultuur-relativisme* gaat uit van gelijkwaardigheid van culturen
ongelijkheid roept op tot sociale strijd om erkenning en rechten
strijd tegen de dominante cultuur (*de heersende klasse*)

deze strijd roept weerstand op bij hen die zich aangevallen voelen
maar dat geldt niet m.b.t. alle minderheden / in gelijke mate

- gehandicapten hebben langzaam erkenning gekregen
de *paralympische spelen* zijn daar een uiting van
- feminisme ondervond meer weerstand
#MeToo is een volgend stadium in het publieke debat
- anders ligt het bij strijd tegen institutioneel racisme
strijd tegen *white privilege* ontmoet veel weerstand
- hetzelfde geldt voor de *LGBT*-beweging
zie de weerstand tegen gender-neutrale WC's

cultuur-marxisme, identiteitspolitiek, culture wars

identiteitspolitiek draait om erkenning van groepsidentiteiten
men eist respect voor de eigenheid, waarin men zich onderscheidt

- zo eisen diverse inheemse culturen autonomie t.o.v. de kolonisator (recht op eigen taal, gebruiken, feestdagen, onderwijs, bestuur, etc)
- ook identiteiten niet gebaseerd is op etniciteit eisen erkenning erkenning van bijv. homo's *als* homo wordt gezien als essentieel
- *identiteitspolitiek* = politisering van miskennis / achtergesteldheid neo-conservatief blank nationalisme / populisme is ook *identiteitspolitiek*

intersectionaliteit & identiteit als gevangenis

onze identiteit wordt bepaald door gender, etniciteit, opleiding, etc

intersectionaliteit is het overlappen van rollen en categorieën

intersectionaliteit en slachtofferschap leidt tot paradoxen:

"Ik stam af van slaven én van slavenhandelaren" (Gerard Spong)

door polarisatie heeft *identiteitspolitiek* een negatieve connotatie:

- *identiteitspolitiek* sluit mensen op in hun identiteit
- breekt muren tussen mensen niet af, maar bouwt ze
- zoekt geen gemeenschappelijkheid, maar verschil
- is niet pacificerend, maar politiserend & polariserend
- creëert een cultuur van angst & vijandigheid
- reduceert individuen tot groepskenmerken
- versterkt vooroordelen & vijandbeelden
- de ander is *goed* of *slecht*, *vriend* of *vijand*

geprivilegieerden & gemarginaliseerden

